

Gheorghe VIDA

Veneția și pictorii români*

Abstract

The article is a conference read at the National Literature Museum from Bucharest on the 17th of December 2009, at the symposium "Venice in the Romanian Culture". We present a few paintings about the Italian City made by Romanian artists.

Keywords: Gheorghe Petrașcu, Eustațiu Stoenescu, Nicolae Dărăscu, Rodica Maniu, Corneliu Baba.

Pentru a schița, fie și sumar, panorama relațiilor complexe dintre pictorii români și matricea inspiratoare reprezentată de Italia și în particular de Veneția, voi apela la marele istoric de artă George Oprescu, care a organizat în 1946 (într-o perioadă dificilă deci), o exemplară expoziție intitulată: *Italia văzută de pictorii români*. Deschisă la Muzeul Toma Stelian, muzeu dirijat de Oprescu, expoziția panorama aceste relații reflectate prin viziunea unor pictori români, semnificativi mai ales pentru secolul XX. George Oprescu scria arunci în prefața catalogului: "Atracția Italiei, ca regiune de inspirație clasică, pentru cine caută motive, sau de învățătură prin efectul acelei neîntrecute succesiuni de capodopere în artele de tot soiul, s-a exercitat la noi în

două perioade distincte: odată la începutul secolului trecut, a doua oară la finele acestui secol [al XIX-lea] și în timpul secolului nostru, adică atunci când și italienii și noi, consolidasem unirea țării într-un singur stat, care se organizase, după o perioadă mai mult sau mai puțin activă și începea să-și dea contribuția în toate domeniile vieții contemporane [...]". Și tot el mai departe arată că: "Un Petrașcu, un Steriadi, un Ștefan Popescu, un Arnold, o Rodica Maniu, alții mai tineri ne oferă azi o înfățișare a Veneției, deosebită de altele, ale unor înaintași celebri, dar cu nimic mai puțin atrăgătoare."

Aceste rânduri constituie o excelentă prefață pentru demersul nostru, menit să prezinte câteva crâmpoșe artistice, care leagă marii artiști români de spectacolul

oferit de o Veneție multicoloră și fascinantă. Vom începe periplul nostru prin câteva imagini datorate lui Gheorghe Petrașcu, constant admirator al spectacolului miraculos oferit de perspectiva falnicilor palate venețiene, în contrast cu mediul acvatic care le reflectă. Lucrări precum: *Veneția* sau *Veneția Ia Ca'd'Oro* din 1927 sunt exemple magistrale ale acestui interes. Soliditatea construcției și prețiozitatea pastei, specifice lui Petrașcu sunt puse în operă și aici într-o manieră autoritară. Reflexele apei și jocurile de lumină și umbră, deși prezente în paleta sa nu ajung să domine severitatea viziunii, un adevărat elogiu al pastei cromatice, plăsmuitoare de forme. Alte două picturi de Petrașcu, consacrate aceluiași subiect: *Veneția* și *Podul cu trei arcuri* din 1934, dar și *Ponte Rialto* din 1928, dovedesc același transfer stilistic în abordarea motivului, specific lui Petrașcu. Nu-l atrage fluiditatea atmosferei nici volatilitatea sau evanescentul atât de lesne de aprehendat în spectacolul oferit de mediul tipic venețian, de simbiozele dintre apă și soliditatea mediului construit Petrașcu având în fața ochilor această continuă metamorfoză a interferențelor dintre acvatic și monumental, dat de palatele venețiene, menține un echilibru și înregistrează ceea ce este veșnic, nefiind

* Conferință susținută la Muzeul Național al Literaturii Române cu prilejul Simpozionului *Veneția în cultura românească*, 17 decembrie 2009.

interesat de fulguranta momentului. Oarecum între aceleași coordonate, se situează Rudolf Schweitzer Cumpăna, cu o lucrare din 1931, intitulată simplu *Veneția* numai ca la el, spre deosebire de Petrașcu, soliditatea construcției cromatice se îmbină cu o evanescență a pastei, menită să sugereze o anume relativizare a motivelor privilegiate, care se oferă ochiului la tot pasul la Veneția. Schweitzer Cumpăna nu operează cu conture ferme, aluviuni cromatice solid granițuite, ci, pe măsură ce construiește forma, o și distruge, o aglutinează și o supune unei metamorfoze continue și neliniștitoare.

Pentru a defini Veneția văzută de Eustațiu Stoenescu, apelăm la două lucrări, magistrale prin puterea de evocare și capacitatea de a se surprinde ceea ce este trecător: *Piața San Marco și Veneția*. Sunt imagini emblematice pentru viziunea lui Stoenescu, pentru modul în care reușește să capteze atmosfera fugace a reflexelor clădirilor celebre oglindite în ape, unde arhitectura devine transparentă și părelnică, iar apa și ploaia se solidifică pentru moment datorită reflexelor ce se oglindesc în ape. Sunt lucrări demne de un Turner

exemplu o acuarelă de M.W. Arnold, *Canal la Veneția*, din 1937. Schițată rapid, prin alternanțele culorilor de apă, lucrarea, deși are un caracter de eboșă, reușește să surprindă cu pregnanță caracterologică atmosfera venețiană, luminată discret și construită din fragmente menite să sugereze întregul.

Vom trece acum la câteva lucrări de Nicolae Dărăscu, acest îndrăgostit de lumile paralele ale râurilor și mărilor, pe care le-a colindat cu barca sa și le cunoștea ca nimeni altul. Astfel, în *Palat venețian* contrapune, asemeni altor: pictori care s-au apropiat de acest subiect, mediul acvatic și cel construit al unui palat, studiind magistral reflexele și interferențele dintre cele două stări.

Viziunea sa din această perioadă, apropiată de poizilism îl slujește excelent pentru transfigurarea picturală a luminii și a reflexelor scânteietoare a fragmentului în care se oglindește întregul. Alte lucrări ale sale consacrate aceluiași subiect cum ar fi *Piața la Veneția*, *Veneția*, *Peisaj din Veneția*, dezvăluie alte aspecte fascinante ale acestui adevărat labirint multifacțat constituit de orașul și lagunele venețiene. Astfel, în *Piața la Veneția*, din 1920 se ardează

ape, fiecare element devenind succesiv parte din celălalt, influențându-se reciproc. Un alt *Peisaj din Veneția* din 1926 aduce în plus acest dialog dintre apă și uscat, bărcile ce intermediază în aceeași cheie cromatică trecerile subtile dintre cele două lumi. Prim planul este dominat, ca de obicei la Dărăscu de reflexele alternante ale cromaticii multicolore a apei, într-o manieră neoimpresionistă specifică artistului.

O acuarelă semnificativă datorată Rodica Maniu, luminează dintr-un unghi inedit același subiect al canalului venețian, văzut oarecum invers, dinspre apă spre uscat, rolul principal revenindu-le bărcilor și apei, clădirile transformându-se în accesorii. O lumină spectrală, mai puțin obișnuită pentru acuarelă îmbăiază această viziune asupra Veneției, datorată unei pictorițe sensibile, dar și de o mare fermitate a construcției imaginii în același timp.

Vom încheia cu câteva picturi mai apropiate în timp decât cele prezentate anterior, și anume lucrările lui Corneliu Baba din anii '50, intitulată *Peisaje venețiene*. Aceste așa numite peisaje sunt de fapt "stări sufletești" ex-

sau Whistler, maeștrii ce l-au influențat pe Eustațiu Stoenescu, acest artist cultivat și având o sensibilitate aparte stimulată de atmosfera crepusculară a Veneției.

Pentru a trece într-un registru solar, aducem ca

asupra zonei comerciale, plină de mișcare și tumult redat cromatic cu o paletă subtilă și extrem de nuanțată. Lucrarea intitulată generic *Veneția* este greu localizabilă și are ca subiect eternul dialog dintre uscat și

și reflectă modul cu totul personal în care acest artist dialoghează cu un subiect ilustru. Nu-l interesează reflexele apelor, ci modul în care aceste clădiri încărcate de istorie devin palimpseste ale memoriei figurative, o

caiete **critice**

memorie pe care o invocă și o readuce în actualitate, cu o putere de evocare demnă de marii artiști ai realismului

vizionar atinsă însă de un duh al transcendenței.

Am încercat să prezint doar câteva secvențe dintr-

un dialog extrem de fecund, probat de artiștii români, confrunțați îndelung cu lumina și istoria Veneției.

